

Nord del País (*erballaje*, Traiguera; *abeláde*, Tales), i sobretot Dellà-Xúquer: la forma primitiva *abeláge* a Moixent; més sovint amb l'acostumada intrusió d'*al-* (tal com *almetla* per *ameitla*): *abeláge* a Vallada i a Aiolo de Malferit; despalatalitzant-se per dissimilació: *albeláge* a Benigànim, Quatretonda, Agres, Xaló; i després amb altres diverses alteracions fonètiques: *ambeláge* a Pinet; *ambeláge* a Bellús i a Beniarres; *arbeláge* a Agres i al Campello; *el beláge* a Dénia i a Benigànim; *azbeláge* a Orba, Pedreguer i les valls d'Ebo i de Gallinera; *almelláge* a Benimantell i al Castell de Godalest (on en fan la *gaixbola* del furó); *alballage*, Cavanilles II, 325, «andropogon ischoenus». Es tracta evidentment d'un de tants noms romànics formats amb el sufix -AGO, -AGINIS, típic dels noms de plantes; i com que això argüeix una formació molt antiga, em sembla que es tracta més aviat d'un *APILIAGO, -AGINIS, ja format en llatí vulgar sobre APIS, i sens dubte transmès al català local del País pel mosàrab; per a la formació comparem *tinti(i)laina* ('Rhus coriaria'; *Voc. Aran.*, p. 111) de *TINCTILIAGO, -AGINIS (d'on prové també el nom del poblet de *Tantallatge* a l'Oest de Berga); *abellatjar* 'lloc ple d'abellatge' (*abellagár*, a Beniarres).

Abelleig (Alomar, *AlcM*). *Abeller* [1139] 'rusc' (*AlcM*; eiv. *beyé*, PzCabrero; és una espècie espontània i silvestre de rusc (si be diferent del *seguer*) a Montan, Urgellet, 1957); *beyé* 'posseïdor i mercader de ruscs' als Llombards de Mall. (*BDLC* XIII, 14). *Abellera* (planta). *Abellerol*, ocell, 'Merops apiaster', que el 1575 el gironí avalencianat OPou (*ThPu*, p. 44) ja registra tant en la forma valenciana *abellarol* com en la gironina *bayarola*: anoto *ballerol* en el Segrià (Seròs), *bellerol* a la Ribera de Xúquer (Sumacàrrecer), *abelloról* com a nom d'un «ocell que es menja s'abeia» a Menorca (Migiorn G.); i l'abellerol i el capsigrany han estat sempre ocells famosos per llurs coloraines i moviments atordits, d'on el pas de la variant mall. *beroiol* (metàt.) a la idea de 'ximple, beneit' (*BDLC* XII, 146; cf. Spitzer, *LexikK.*, 151); d'ací la derivació retrògrada mall. *beroi*, sovint usada per Mn. Alcover. Figura ja *abellerola* en Busa-N., a. 1507 («cantar la ~: sinsulo», B II, 4.15).²

Mall. *beroioler* 'posseïdor i mercader de ruscs' (*BDLC* XII, 264; XIII, 22). *Abelló* 'abellot, vagarro' ribag. (a les Viles del Turbó, 1965). *Bellot* 'abegot, vagarro' a Llitera (Alins, 1964); *beyot* eiv., PzCabrero, però en els Pirineus és més aviat una espècie de borinot: *bellot negre* o *bellot blanc* a Cerdanya (Er, 1959), i sentit a Andorra (les Escaldes, 1933) i a Tor i Àreu de Vall Ferrera (però ja no a Cardós).

Abegot o *begot*, 'mascle de l'abella, vagarro', també *bugot* (1616): «dins de les lurs cases se troben *bugots*, semblant en tot a les abelles, los quals còvan la sement, de las quals neixen les petites abelles», en el *Ll. dels Secr. d'Agric.* del Prior de Perpinyà de Banyoles M. Agustí, 187v. Es tracta sobretot d'un mot molt viu en les terres del Migjorn, especialment el valencià transsucrònic, les comarques d'Ebre i Baix Segre, però també en comarques del Centre-Nord i

del Nord-est; anoto *abegòt* a Benigànim, Bellús, Barx, tota la Valldigna, la vall d'Albaïda, però em consta que no és estrany al valencià central (d'on el *DAG* cita un ex. no recent, Ss. XVIII-XIX); d'altra banda, G. Girona dona *abugot* com a propi de la Plana i el Maestrat, i l'anoto en cat. occid. del Sud, quasi pertot fins a Lleida: *abogots* a Tortosa (Mestre, *Giripignes*, 204), *abegot* en el Priorat (Lloà, Gratallops, Torroja), *abugot* a l'Ebre (Ascó, Almatret, Torre de l'Espanyol) i a les Borges B. (*BDLC* VI, 53), *abigot* a Poboleda (*BullCIPir.*, Terrassa II, 154), *abuòt* a Sarroca de Lleida; però també ho tinc de terres de molt més al Nord: *abugòt* a la Vall de Lavansa (ja prop de la Seu d'Urgell) i fins a l'Empordà anoto *abagòt* a la Selva de Dalt.

D'altra banda, també es coneixen formes sense *a-*, si bé no sembla que es trobin en terra valenciana ni sé que avui sobrevisquin a Mallorca, car no les hi recull *AlcM*, però el *DAmen.* porta *bagot* «la abeja macho que no cuida sino de comer y holgar, mientras las otras de su especie labran la miel; abejón, zángano, fucus»; el *DFgra.* «*begòt*: beya grossa, abejón; el qui no fa sinó menjar, zángano», «el qui fa volant molt de renou: *abejarrón*; tonto, rudo, ximple, *bazorro*»; i també el *DAG* dona *bagot* com a mallorquí, amb els significats de «tonto» i «zángano, gandul», com a propis de Mallorca, il·lustrant-lo amb dos trossos de M. F. de la Càrrec «fas la vida del *bagot*, qui no fa res tot lo dia» i «la mel que l'abella fa, ell —el *bagot*— sempre se'n fa senyor»;³ també figura *abagot* «zángano» en el dicc. menorquí de Febrer i Cardona (primer quart del S. XIX). En la forma *bugòt* es troba en diverses comarques del Principat: jo mateix ho vaig recollir a les Garrigues (l'Albagés, 1935), *bagòt* a la Vall de Camprodon.⁴ M. Agustí, que ho usa al començament del S. XVII, era de Banyoles, el *DAG* recollí *bugot* a Borredà i *AlcM* el localitza, ultra aquests llocs, a Gironella, Cardona, Solsona i en algun poble del Segrià i de la Conca de Barberà o el Camp, i *budòt* a la Pobla de Lillet.

Això no serà decisiu, però no se'ns escapi que totes les dades amb *ab-* són d'ara o del darrer segle, i totes les anteriors són amb *b-* inicial: 1) *bagot* 'zángano', Càrrec S. XVI; 2) *bugot* 'zángano', Agustí 1617; 3) *bagot* «burinot de abelles» DTorra 1660; 4) *bagot* 'raïm de pocs grans' i els seus derivats *bagotar* i *bagotejar*, aa. 1299, 1314 i c. 1400; 5) *babon* i *pocqon* 'abejón, zángano' mossàr. 1505.

Resten una sèrie de punts escadussers incerts, caps sense lligar; encara que no es tracti dels fets fonamentals i en part siguin detalls i fins algun punt menut, s'haurien d'aclarir abans dels treballs futurs, perquè ajuden molt a privar-nos d'arribar a una convicció.

a) ¿Ens hem d'inclinar a creure que *vagarro* i *begot* (*bagot/abegot*) tenen el mateix origen? *Vagarro* és avui l'únic mot generalment conegut en el català central per a 'mascle de l'abella (zángano)'. Els *DAG* i *DBal.* el donaren en la forma *bagarro*, el recollí per primer cop Belvitges (1803) escrivint-lo *vagarro* i